

Fredagen den 2 februari

Kl. 09.00

*Allmänpolitisk
debatt*

§ 1 Justerades protokollet för den 25 januari.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

1978/79:10 till finansutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:2155–2157 till näringsutskottet

1978/79:2158 till jordbruksutskottet

1978/79:2159 till justitieutskottet

§ 4 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:137

§ 5 Allmänpolitisk debatt (forts.)

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Även i år har mitt parti anförtrött åt mig att svara för arriärgardets uppgifter, sedan huvudstyrkorna dragit förbi och lämnat scenen tom. Attackerna från socialdemokraternas kavalleri är förmodligen över, även om man aldrig kan vara riktigt säker – som en förutvarande försvarsminister i förrgår fick erfa – och en eller annan skärmytsling måste man kanske fortfarande vara beredd på, inte minst om den – som sent på nattkröken i går – utlöses av en alltför ivrig försvarsministers överraskande uppdykande i terrängen utan karta eller kompass.

Många är de som frågar vad sådana här övningar egentligen går ut på och är bra för. För all del, det är väl inte utan intresse för allmänheten att få se de stora elefanterna dansa. Men om man från denna debatt subtraherar anklagelser och förebråelser, försvar och motangrepp, är jag dock rädd att det inte återstår mycket substans, som tjänar till att föra utvecklingen framåt.

Jag är fortfarande förvånad över att man kan tillvita politiska motståndare att de "vilseleder väljarna" eller "talar mot bättre vetande", men ännu mer förvånad över att ingen tycks bry sig om att värja sig mot sådana påståenden. Justitieutskottets ordförande talade i förrgår varmt för ett hederligare samhälle. Det gäller för oss alla att "charity begins at home".

För om det är så, att vi alla egentligen vill medborgarnas och samhällets bästa, varför kan vi då inte – samtidigt som vi markerar våra skilda utgångspunkter och värderingar – ändå försöka finna fram till några minsta

gemensamma nämnare? En talare på regeringsbänken – socialministern – visade i sitt inlägg i går en beredskap härtill, och det hedrar honom.

Det är väl ändå så, att det ekonomiska läget i vårt land är långt ifrån tillfredsställande, även om budgetministern med massmedias hjälp lyckas måla det år som ligger framför oss i ljusare färger än de år som vi nu har närmast bakom oss. Den uppgång i ekonomin man väntar sig startar ju från ett djupt bottenläge, och den är förenad med ett fortsatt ökat budgetunderskott och fortsatt ökad upplåning.

Det finns visserligen ekonomer, som vill reducera betydelsen av detta underskott och av underskottet i bytesbalansen, genom att bl. a. dra in sparandet inom socialförsäkringssektorn i bilden. Som vanlig enkel medborgare har jag svårt att förstå att detta kan bereda någon större glädje. För om vi jämför med vår egen situation innan dessa väldiga budgetunderskott började uppkomma, hade vi ju också då samma finansiella sparande, och vi skulle då, oss själva ovetande, ha befunnit oss på en särdeles grön kvist. Sanningen är väl i all dess nakenhet att Sverige och svenskarna har blivit fattigare: våra tillgångar i realvärden som skog och malm har genom utvecklingen i världen blivit mindre värda, vår produktionsapparat har blivit alltmer omodern genom otillräckliga investeringar, i maskiner, men också i människor, därför att vi har försummat, vårdslösat eller misshandlat vårt begåvningskapital. Detta törs ingen säga högt, utan man sveper det i tillkrånglade formuleringar, som förvillar allmänheten och fördunklar det egna tänkandet. På den punkten kan jag ha förståelse för vad Thage Peterson yttrade i förrgår kväll. Själv hör jag till dem, som tror att man skall vara uppriktig mot patienter, och jag tror politikerna skulle vinna på att säga som det är också till väljarna.

Men det är inte nog med detta. I debattens inledningsskede sade Gösta Bohman att alla partier är överens om att skattebelastningen är ett av våra största problem och att vi inte kan lösa våra problem med ytterligare höjda skatter. Jag tror detta är riktigt. – På senare tid har jag funnit det nödvändigt att läsa en hel del fundamental ekonomisk litteratur. Det har slagit mig, att ekonomer gärna ritar kurvor och diagram, men trots att de mer än de flesta andra måste vara, eller borde vara, förtrogna med olika former av systemanalys, så får man sällan se schemata, där återföringsmekanismerna från föreslagna eller vidtagna åtgärder finns inritade. Jag har tidigare försökt visa kammaren, hur man bl. a. på grund av skattesystemet åstadkommer och förstärker en ond cirkel i ekonomin. Men man kan också konstruera en god cirkel genom att lätta på skatteskraven – åtminstone tror moderaterna det – varigenom till slut, genom en positiv återföring, både sysselsättningen och de totala skatteintäkterna i själva verket kommer att öka. Det är synd att inga andra partier i vårt land tycks våga sig på att göra ett sådant samhällsekonomiskt experiment.

Statsministern sade i förrgår att också han är oroad över det stora budgetunderskottet, och han inbjöd oss andra att bidra med konkreta förslag för att "tampas med det". Kjell-Olof Feldt förklarade senare att budgetministern inte hade någon lösning på sina problem. Det bestående intrycket av denna debatt är att *ingen* har några lösningar på dessa problem. Liksom

Gunnar Sträng i mitten av 1970-talet – fåfängt – satte sin lit till en kommande konjunkturförbättring har inte heller stats- och budgetministrarna nu någon annan lösning än att speja efter hoppfulla tecken i skyn. Jag är för egen del, liksom min bankkamrat Gunnar Nilsson som gjorde en gästroll här i förrgår, mera benägen att varna för önsketänkande. En klok politik är alltid att visserligen hoppas på det bästa, men förbereda sig på det värsta.

När man i sin ensamhet gör sådana här tillbakablickande reflexioner, kan det inte hjälpas att man erinrar sig ett och annat från ett symposium, som ägde rum i det här huset så sent som i måndags och som behandlade ämnet Medborgarna, politikerna och den offentliga sektorn. Där redogjordes för en studie som visade att beslutsfattare i sin konsekvensbedömning mera tar hänsyn till enkla faktorer än till svårare, mera till det näraliggande än till det långsiktiga, och att de är mera villiga till det opportuna än till det mindre opportuna. De är också mindre beredda att ta hänsyn till konsekvenserna, ju mer de kan dela ansvaret med andra. På det hela taget framstår politikerna som gisslan i tjänstemännens metodiskt framrullande planeringsmaskineri, för vilket valperioder och majoritetsförhållanden är relativt oväsentliga störningsfaktorer i den av dem behärskade förvaltningsprocessen. En samtidig sociologisk studie visar också att politikerna numera i alldeles överväldigande utsträckning själva utgörs av tjänstemän, i offentlig förvaltning eller i organisationsväsendet: de är de enda som har tid, möjlighet och råd att vara borta från sitt ordinarie arbete.

På senare tid har man ibland hört grundlagens portalparagraf travesteras genom formuleringen att "all offentlig makt i Sverige utgår från facket". Men om resultaten av de nämnda studierna – som letts av en ledamot av denna kammare, som nu tjänar första statsmakten som statssekreterare i statsministerns kansli – är riktiga, så förefaller det som om också den offentliga makten i Sverige vore ett exempel på en "rundgång" – låt vara primärt inte av ekonomiskt slag – ett begrepp, som Gösta Bohman har infört inom samhällsvetenskapen. Även i denna form förefaller "rundgången" värd en smula eftertanke, kanske t. o. m. en utredning, men då helst av fristående, självständiga och oavsättliga personer.

Det föreföll i förrgår uppenbart att Olof Palme inte gillar det här talet om "rundgången". Han spelade upp hela sitt lysande register – från det enkla folklustspelet, över Mäster Olof och Spöksonaten fram till Hamlet – vilken skådespelare har inte Dramaten gått miste om, när Olof Palme valde talarstolen i stället för tiljorna!

Men är det egentligen så svårt att förstå, att vårt socialpolitiska system, efter alla om- och tillbyggnader och all standardstegring inom systemet, har kommit därefter att en stor förvaltningsapparat i icke ringa omfattning både tar från och ger till samma personer på en och samma gång – och att man kan ifrågasätta, hur rimligt detta är?

Ett socialförsäkringssystem har naturligtvis till uppgift att omfördela från rikare till fattigare, från ensamstående till familjeförsörjare och för en och samma person från hans yrkesverksamma år till år med arbetslöshet eller sjukdom, och till den tid då vederbörande, mer eller mindre motvilligt,

lämnar arbetslivet för gott. Om sådana principer råder ingen oenighet. Vad frågan gäller är om inte också de konsekvenser som ett alltför ambitiöst lappat och lagat system till slut för med sig borde kunna diskuteras någorlunda lidelsefritt. Det är sådant som inte minst Ingegerd Troedsson inom vårt parti fäst uppmärksamheten på – och nu, enligt pressuppgifter i går, även riksrevisionsverket. Inom vårt parti har vi nog den uppfattningen att ju kärvare landets ekonomiska klimat är, desto viktigare är det att de medel som disponeras inom den sociala sektorn kommer till så nyttig och så rättvis användning som möjligt. Jag tycker faktiskt att vi har rätt att kräva respekt för uppriktigheten i sådana bedömningar.

Den sociala sektorn – i vilken jag även inkluderar sjukvården – är emellertid inte självförsörjande. Den kan inte leva på "rundgång". Den måste oavlåtligt tillföras friska pengar – utöver de medel som härflyter ur de anställdas egna skatter och de pengarna måste bl. a. komma från det svenska näringslivets överskott. Det kan därför inte vara riktigt att ställa den sociala sektorn mot näringslivet och att ständigt misstänkliggöra dem som för näringslivets talan när de försöker vinna förståelse för de villkor, psykologiska och materiella, av vilka ett framgångsrikt näringsliv beror för det är ju detta som skall generera det överskott, av vilket den sociala sektorn till icke ringa del skall leva.

Herr talman! Jag skall inte bidra till serien av nostalgiska referenser till "trepartiregeringens tid" – jag tycker nog att det kan räcka nu. Det är viktigare att se framåt. Men arriärgardet vill, till sist, gärna avsluta dessa reflexioner med en honnör för en person, som nu länge med gott humör burit den otacksamma uppgiften som skottavla för orättvisa tillmälen:

Det låg ett skimmer över Göstas dagar
med slidkniv, svångrem, Sundskär och Carl Bildt,
och det fanns hopp däri, så hur ni klagar:
var stode vi med detta arv förspillt?

WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater i Gävleborgs län är allvarligt oroade över den kraftigt ökade arbetslösheten under det senaste året. I december 1978 fanns det i länet 5 164 arbetslösa personer, men endast 595 lediga platser. De lediga platserna täcker alltså bara ca 10 % av det registrerade omedelbara behovet av arbetstillfällen.

Så många arbetslösa människor har vi inte haft i Gävleborgs län sedan 1930-talet. Decembersiffran avseende arbetslösa i länet är även vid en jämförelse med siffrorna för övriga län oroväckande hög.

Om man bortser från storstadslänen fanns det i november 1978 bara tre län som hade fler arbetslösa än Gävleborgs län, och då är att märka att antalet arbetslösa i Gävleborgs län mellan november och december ökade från 4 556 till 5 164.

Vårt län har också under en lång följd av år haft en bestående dold undersysselsättning. I Länsplanering 1978 bedöms att länet skulle behöva tillföras 20 700 arbetstillfällen för att få en sysselsättning som ligger i nivå med

riksgenomsnittet.

Herr talman! Vi behöver få 20 000 nya jobb till Gävleborg, och det är också en förutsättning för att kunna nå det befolkningstal som satts som riktpunkt för den regionala utvecklingen fram till 1985. Näringslivet i länet är i hög grad uppbyggt på tunga basindustrier inom järn och stål samt papper och massa. Även om flertalet företag är stabila och utvecklingsbara, finns hela tiden risk för att ihållande branschsvårigheter skapar problem i basindustrierna i Gävleborgs län. Detta drabbar i sin tur länets övriga industrier, som är beroende av de stora basföretagen.

Vi socialdemokrater från Gävleborg kräver regionalpolitiska insatser i Gävleborgs län. Vi belyser också i en motion den kraftigt ökade utslagningen av människor från länets arbetsmarknad.

Det är klart att en enhetlig definition på begreppet utslagning saknas, men som Olle Östrand sade i går kan vi konstatera att 22 500 människor i dagsläget står utanför den ordinarie arbetsmarknaden på grund av arbetslöshet, förtidspension eller av andra skäl. Dessa problem finns i hela länet.

Av de större orterna i länet, orter med mer än 5 000 invånare, är det i första hand Sandviken, Hofors och Ljusdal som har stort behov av nya arbetstillfällen. När det gäller Sandviken och Hofors sammanhänger de här problemen med den ensidiga näringslivsstrukturen.

Sandviken och Hofors skulle i nuläget sammanlagt behöva 600 nya arbetstillfällen för att kvinnorna i dessa båda bruksorter skulle få samma yrkesverksamhetsgrad som riket i övrigt. Tar man dessutom hänsyn till att främst Sandviken har en stor betydelse ur sysselsättningssynpunkt för omgivande glesbygd och småorter, är siffrorna i praktiken betydligt större. Här är det kvinnor och ungdomar som drabbas hårt av arbetslöshet. I Hofors och Sandviken behövs ett differentierat näringsliv.

Ljusdals kommun har traditionellt haft de största svårigheterna. Utvecklingen inom basindustrierna under senare år har främst för Hofors kommun inneburit mycket stora påfrestningar. Även Söderhamnsområdet har drabbats hårt.

De regionalpolitiska problemen i Gävleborgs län har ofta påtalats tidigare, och förslag till åtgärder från länets sida har förts fram vid flera tillfällen.

I vår motion har vi sammanfattat fyra konkreta huvudkrav som bör uppfyllas för att man långsiktigt skall klara länets sysselsättning, men jag skall i dag inte uppta kammarens tid med att ingående beskriva dem. Vi får återkomma till detta när motionen skall behandlas av riksdagen.

Jag vill i dag endast göra riksdagens ledamöter uppmärksamma på behovet av regionalpolitiska insatser i Gävleborgs län.

MÄRTA FREDRIKSON (c):

Herr talman! Framtiden i våra händer.

Det samhälle vi har i dag är byggt på gången tids handlingar, och det är i nuet vi har ansvar för planering och beslut som rör framtiden. Vad är det vi vill ge på kort och på lång sikt för denna framtid? Vi i vår generation vill liksom de före oss ge vad som är bättre, mer utvecklat än det som har

varit.

Vi har i många avseenden fått ett bättre samhälle, men har vi lyckats så bra? Det är tydligen inte så. Debatten här i kammaren under dessa dagar och den debatt som pågår ute i samhället speglar brister. Det är som om det i årtionden i mycket har lagts en grund för en utveckling som inte är god.

I vårt land, i det överflöd vi ändå har, är det många människor som inte orkar med, som ställs utanför gemenskap, som är utslagna. I vårt materiellt högaktiva samhälle har människor inte tid och ork för varandra.

Vällörden hos oss saknar något. Är det livskvalitet?

Vad är då livskvalitet? Kanske att ha tid med varandra, att leva i nära samarbete och respekt för varandra, för alla åldrar, i samarbete och respekt för naturen och jordens tillgångar.

Framtiden i våra händer.

Människan och naturen är tillgångar, som är gemensamma för liv och för att livet skall gå vidare.

Vår framtid är barnen.

Ca 1,5 miljarder av världens befolkning är barn under 15 år.

Enligt FN:s beslut skall 1979 särskilt ägnas åt barnen i världen. Det finns så mycket som är bra, men alla barns situation och framtidsutsikter är inte bra, varken i i- eller i u-länder. Detta gäller i materiellt avseende, där det t. ex. beräknas att ca 500 miljoner inte kan få den föda de behöver.

Det gäller även socialt och känslomässigt. Också barn i ekonomiskt välstående länder far illa. Vi kan förledas tro att alla barn i vårt eget välfärdssamhälle har det bra och inte lider nöd. Men i kraven från det högeffektiva produktionssamhället med hård press på människorna är det inte tillräckligt med plats och tid för att ge barnen den gemenskap, harmoni och trygghet de behöver, inte tid att ge dem alla känslomässig omtanke och kärlek. Vi behöver få känna denna gemenskap och trygghet i alla åldrar, unga som gamla i alla länder. Ekonomisk trygghet är en viktig del, väsentligt är att även ge tid, omtanke och kärlek.

Vi behöver respekt, trygghet och omtanke om varandra, respekt för rätten att vara olika. Vi behöver respekt och ansvar för varandras sociala trygghet i samhället, respekt för allt arbete, att intet arbete nedvärderas.

Framtiden i våra händer.

För framtiden behöver vi även respekt för naturens tillgångar. Ett exempel på bristande respekt och ansvar är de oljekatastrofer som drabbar hav och kuster världen över, bl. a. den som drabbade Bohuslåns kust i november.

I tidigare oljekatastrofdebatter, exempelvis i debatterna som följt av min interpellation med anledning av oljeutsläppet i Ekofiskfältet 1977, den s. k. Bravoolyckan, och som följt av min fråga i direkt samband med oljeskadekatastrofen i Bohuslän i november 1978, liksom i mitt deltagande i oljedebatten den 22 januari i år, har jag gång på gång tagit upp direkta sakfrågor.

Än en gång måste påpekas, att det inte finns något försvar för att olja frivilligt eller av slarv släpps ut i haven. Det är brottsligt. Det finns inte heller något försvar för att olja ej rapporteras och omgående tas om hand. Vi måste

ha en bättre beredskap.

Vi har framtiden i våra händer, och våra barn och våra naturtillgångar hela världen över är framtidens liv. Därför är allas vårt ansvar i dag att planera och arbeta för att framtiden blir så fullvärdigt bra som vi kan tro är möjligt, att ge förutsättningar för harmonisk uppväxt och livsmiljö, förutsättningar för det livsnödvändiga: föda, ren luft och rent vatten.

Handelsministern HADAR CARS:

Herr talman! Den liberala regeringens konsumentpolitik grundar sig på övertygelsen att det är både riktigt och nödvändigt att stärka konsumentens ställning. I princip bör detta gälla med avseende på alla slags varor och tjänster, oavsett om de tillhandahålls av enskilda företag eller av stat och kommun.

Målet är att konsumentens önskemål skall styra produktionen av varor och tjänster och att konsumenten på ett enkelt och effektivt sätt skall kunna göra sig hörd och hävda sin rätt då problem uppstår. Så är det dess värre inte alltid i dag. Enskilda konsumenter är olika starka då det gäller att göra sig hörda. Konsumentintresset väger ofta lätt jämfört med andra samhällsintressen och andra samhällsgruppers krav.

Trots att vi under de gångna tio åren successivt arbetat på att bygga ut informationen till och skyddet av konsumenterna, finns det fortfarande väsentliga luckor.

Den liberala regeringen kommer att ta flera initiativ för att förbättra konsumentens situation. Inga medel skall lämnas oprövade då det gäller att rensa bort för konsumenten farliga produkter. Det finns skäl att allvarligt överväga möjligheten att rikta säkerhetskrav inte bara mot dem som säljer utan också direkt mot dem som tillverkar hälsovådliga varor.

Det borde också vara en självklarhet att konsumenterna skall ha tillgång till en tillräckligt omfattande, tillförlitlig och begriplig information, innan de köper och då de använder en vara. I dag kan konsumenterna med hjälp av marknadsföringslagen kräva ordentlig information av företagen. Men myndigheterna har också ett eget ansvar för att konsumentinformationen blir mera tillfredsställande. Bl. a. bör de ta fram material som gör det lättare för konsumenten att göra kvalitets- och prisjämförelser inom väsentliga produktområden.

En betydelsefull insats från samhällets sida är vidare att utbilda och motivera konsumenterna att planera sina inköp bättre, att jämföra priser och kvaliteter. Utbildningsinsatserna har två syften. Det ena är att göra de svaga konsumenterna starkare, det andra att tillfredsställa de medvetna, de aktiva konsumenternas efterfrågan på utbildning och information.

Regeringen Ullsten har nyligen föreslagit riksdagen en lag om arbetsfördelning mellan regionala och kommunala instanser med avseende på konsumentfrågor. I propositionen föreslås att myndigheterna på regional nivå i huvudsak får utredande, bevakande och kunskapsförmedlande uppgifter. Den direkta rådgivningen till och utbildningen av konsumenterna skall skötas av kommunerna. Regeringens förslag syftar således till att

klargöra hur arbetsuppgifterna skall fördelas mellan länsmyndigheterna och kommunerna så att dubbelarbete undviks. Men förslaget förutsätter att kommunerna i större utsträckning än hittills är beredda att ta sitt ansvar för konsumentfrågor. Jag erinrar i detta sammanhang om att riksdagen rekommenderat kommunerna att bygga ut den lokala konsumentverksamheten.

Regeringens beslut att verka för fortsatta fria affärstider är ett annat klart ställningstagande till förmån för konsumenterna. En reglering av affärstiderna skulle särskilt hårt drabba jäktade, dubbelarbetande småbarnsfamiljer och skiftarbetare. Det är dessa konsumentgrupper som i dag främst väljer att göra sina inköp på kvällar och på söndagar.

Maten, boendet och bilen är mycket tunga bitar i det svenska hushållets levnadsomkostnader. Regeringen strävar efter att bekämpa inflationen och därmed hålla levnadsomkostnaderna nere. Detta sker genom olika ekonomisk-politiska åtgärder, där en aktiv prispolitik har en viktig roll att fylla. På boendeområdet kommer nu skyndsamt att utredas hur övervakningen av prisutvecklingen kan förbättras.

Att köpa hus för sig och familjen är för många den största affären under livstiden. Därför är det också viktigt att köparna kan känna trygghet för att de får det de betalar för. Tyvärr är det inte alltid så. Inom regeringen överväger vi därför möjligheten att låta allmänna reklamationsnämnden också behandla ärenden då köpare av småhus upplever att de inte fått vad de utlovats och därför vill få sin sak prövad av en opartisk instans.

Ett annat problem är det otillräckliga konsumentskyddet vid köp av begagnade bilar och vid bilreparationer. Vi anstränger oss att finna lösningar också på dessa frågor.

Jag vill emellertid slutligen starkt understryka att statsmakternas åtgärder på det konsumentpolitiska området inte kan eller skall ersätta företagens egna ansträngningar att anpassa sitt utbud av varor till konsumenternas önskemål. Företagen har huvudansvar för kommunikationen med konsumenterna. Samhällets åtgärder syftar till att förebygga och lösa problem i de relationerna. Det får inte råda någon tvekan om att ansvaret för produktutveckling och marknadsföring ligger hos företagen själva.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag kom till kammaren i akt och mening att få rikta mig till jordbruksministern, som har varit vänlig att lämna ett interpellationssvar. Men när nu remissdebatten har blivit så utdragen att även fredagsmorgonen måste tas i anspråk och då därtill handelsministern har anmält sig som siste talare – förmodligen i avsikt att sätta ett rejält utropstecken efter den här debatten – måste jag be om ursäkt för att jag tänker be att få sätta ett litet frågetecken efter detta utropstecken.

De inledande synpunkterna av handelsministern, som ju är en värdefull deklARATION av hans och folkpartiregeringens principiella inställning, vill jag gärna stryka under. Det är viktigt att det klargörs hur man ser på konsumenten och konsumentens situation. Såvitt jag förstår vågar man säga att i varje fall handelsministern med den här deklARATIONEN från riksdagens

talarestol vill sätta konsumenten i centrum.

Men om man ser efter hur verkligheten ter sig för konsumenten i dag och hur den har utvecklats under de år då vi har haft en borgerlig regering, kanske det finns skäl att undra: Försöker man verkligen allvarligt och konsekvent leva upp till den strävan att sätta konsumenten i centrum som man nu deklarerar?

Låt mig peka på att situationen för konsumenter och löntagare under de senaste två åren har försämrats påtagligt. Reallönen har minskat med ca 6 %. Den privata konsumtionen har därmed minskat med ca 4 miljarder kronor totalt. Det som drabbat konsumenterna som minskad köpkraft har drabbat handeln som minskad försäljning. Den svåra situationen för handeln blir i långa stycken kännbar också för konsumenterna, löntagarna och samhället i dess helhet. De långsiktiga effekterna kan vidare påverka samhällets utveckling i en inte önskad riktning. Det finns tecken som tyder på det, vågar jag säga.

Strukturumvandlingen inom handeln och utslagningen av butiker, framför allt i glesbygd och i vissa områden i tätorterna, kan försämra varuförsörjningen för stora grupper, och då särskilt för de svaga konsumentgrupperna, som handelsministern också ägnade intresse åt i sitt anförande här.

Den öppna arbetslösheten inom handeln är redan nu faktiskt högre än genomsnittligt i övriga branscher i landet. Den dolda arbetslösheten ökar kraftigt f. n. – det skall man vara medveten om – bl. a. genom att timarbetstiden är sned för de deltidsanställda. – Jag skall här inte ta upp någon debatt om principen med deltidsanställning, men vi vet att sådan i stor utsträckning existerar inom handeln. Därför är det kanske ofta så att just sysselsättningsproblemet inom handeln genom denna deltidssituation försvinner i den officiella statistiken.

De åtgärder från samhällets sida som hittills genomförts för att trygga varuförsörjningen för utsatta grupper av konsumenter har inte varit tillräckliga. Jag har hävdat detta tidigare i diskussion med handelsministern – både den tidigare handelsministern i den förra borgerliga regeringen och den nuvarande handelsministern – och jag upprepar det vid det här tillfället.

Från samhällets sida har också till de olika stödförmerna kopplats villkor som i en del fall har varit så restriktiva att de inte kunnat skapa någon större efterfrågan trots att det funnits klara behov av stöd. Det är därför angeläget att samhällets insatser inom varudistributionsområdet ökar, och det bör enligt min mening ske på två vägar: dels genom en förbättrad planering av förutsättningarna för varudistributionen, dels genom en förstärkning av de stödformer som redan tidigare inrättats. En mycket angelägen åtgärd är att kommunerna upprättar varuförsörjningsplaner; det är, som jag ser det, en nödvändighet. En varuförsörjningsplan innebär att man i en kommun som särskilt planeringsunderlag för kommunen redovisar konsumtionsunderlag, antal butiker, lokalisering etc. Alltför många kommuner har ännu icke gripit sig an med det arbetet. I min egen hemkommun Uppsala har nyligen förts en ganska animerad politisk debatt om en varuförsörjningsplan. Det har kommit förslag från den socialdemokratiska representationen i fullmäktige, men de

borgerliga har, som det verkar, hittills inte varit villiga att ställa upp för att åstadkomma en varuförsörjningsplan. Just i går läste jag om att det faktiskt finns glesbygdsområden i kommuner av Uppsalas karaktär och det fanns en handelsidkare i ett sådant som avsåg att söka samhällsstöd men inte kunde få det, eftersom det inte finns någon varuförsörjningsplan.

Jag har påpekat detta tidigare för handelsministern och hävdat nödvändigheten att kommunen har en obligatorisk skyldighet att klara sådana här problem. Jag vill upprepa det och ställa frågan: Finns det verkligen inte skäl att göra denna varuförsörjningsplan obligatorisk för kommunerna?

De stödåtgärder för varudistributionen som hittills inrättats är otillräckliga. Av de medel som anvisats till investeringsstöd för innevarande budgetår har allt förbrukats. Ansökningar på sammanlagt 1,5 milj. kr. har inte beviljats på grund av medelsbrist. Konsumentverket har åskat ett tilläggsanslag på 2 milj. kr. men har, enligt de uppgifter jag erhållit, fått avslag på denna begäran. Det innebär egentligen att ansvariga tjänstemän på konsumentverket sitter makt- och medellösa under första halvåret 1979, medan konsumenterna och handeln får lösa sina problem så gott de kan.

Driftstödet på 500 000 kr. har inte rönt någon större efterfrågan. Intresset är mycket svalt om man dömer efter antalet ansökningar – och det är det man är benägen att göra i departementet – trots att det totala underskottet i butikerna samtidigt uppgått till en beräknad kostnad av 80–90 milj. kr. Allt detta tyder på att de stödformer som finns är helt otillräckliga. Det är att bjuda med armbågen. Jag frågar handelsministern: Överväger regeringen att öka resurserna för att stödja de svaga konsumentgrupperna, framför allt i glesbygderna?

Handelsministern HADAR CARL:

Herr talman! Jag är tacksam för det stöd Hans Alsén utlovade för en aktiv konsumentpolitik. Han är beredd att ge regeringen detta stöd när det gäller att förbättra konsumenternas situation. Vi behöver i de frågorna säkert samarbeta över alla partigränser.

Vi är från regeringens sida medvetna om att vi, på grund av en ekonomiskt oförsiktig politik under första hälften av 1970-talet, haft ett antal besvärliga år, som drabbat alla i det svenska samhället, inkl. konsumenterna. Därför är vi glada över att de åtgärder som trepartiregeringen och den nuvarande regeringen vidtagit ser ut att ge just de resultat som vi eftersträvat, nämligen att vi under våren får en förbättring som också kommer att gälla de breda konsumentgrupperna. Konsumtionen ökar, välbefinningsutvecklingen ökar, löntagarna får ett ökat utrymme att konsumera mer, omsättningen stiger, vilket också får positiva effekter för handeln. Jag vill starkt understryka att det är väsentligt att handeln får sin situation förbättrad, men att detta sker genom en ökad omsättning och inte framför allt genom en ökad prisnivå. I det här spåret följer att även sysselsättningen är på väg att öka. Och från regeringens sida hälsar vi alla dessa förbättringar med stor glädje och tillförsikt.

Till glesbygdssstödet kan vi få tillfälle att återkomma, Hans Alsén, när den

regionalpolitiska propositionen presenteras i kammaren. Jag kan försäkra att regeringen är mycket medveten om behovet att bevara en aktiv glesbygds-handel, och det kommer säkert också Hans Alsén att finna när propositionen presenteras.

Om obligatoriska varuförsörjningsplaner har Hans Alsén och jag redan bytt många ord. Jag har hävdat att vi tycker det är självklart att de kommuner som har ett behov av varuförsörjningsplaner också skall göra upp sådana planer. Vi är övertygade om att så också sker. I allt fler kommuner finns sådana planer. Vad vi har sagt är att om det finns kommuner där kommunens egna politiker inte upplever att det finns något behov av varuförsörjningsplaner bör inte riksdagen påtvinga dem sådana, utan då bör vi i antibyråkratins namn ha det förtroendet för de folkvalda kommunala politikerna att de själva kan avgöra om det finns ett sådant här behov eller inte.

Jag vet att Hans Alsén inte har samma förtroende för kommunalpolitikerna som regeringen. Jag beklagar det.

Slutligen vill jag säga att det gläder mig att Hans Alsén liksom regeringen vill värna om sysselsättningen. Jag förstår att det gäller även sysselsättningen för de deltidsanställda inom handeln. Jag vill bara understryka att det då bl. a. förutsätter att man inte på nytt inför något förbud mot fria affärstider, eftersom ett sådant förbud i särskilt hög grad skulle slå mot de deltidsanställda inom handeln.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag får väl säga som handelsministern att när det gäller den och den frågan får vi komma tillbaka och ta en debatt när det föreligger en proposition. Någon proposition kan jag inte bestå riksdagen, men motioner har vi som gäller affärstidsfrågan, och jag tycker att debatten just i den frågan får anstå tills riksdagen behandlar de motioner som föreligger. Jag vill inte föregripa den debatten, som jag tror kan bli mer nyanserad. Men jag delar inte handelsministerns uppfattning i princip att helt fria affärstider är det bästa för konsumenterna. Jag vägrar att tro att den tesen håller. Det finns för mycket som pekar på motsatsen, men, som sagt, låt oss återkomma i sak till den debatten.

Liksom handelsministern anser jag att det är genom ökad omsättning som vi skall förbättra handels situation. Ökad omsättning skall då förhoppningsvis vara ett tecken på en förbättrad situation för konsumenterna och konsumenternas möjligheter att skaffa sig de nyttigheter som man under de två senaste åren har tvingats avstå från. Det gäller ju inte alla i det svenska samhället, men det gäller i alltför hög grad just de svaga konsumenterna. Därför är det viktigt att man får riktade insatser som i olika former stöder de svaga konsumentgrupperna. Det har ju vidtagits åtgärder på den punkten – jag är medveten om det. Men för att möta dessa behov är det också fråga om att handeln ges möjligheter att tillgodose de här konsumentgrupperna, som finns bl. a. i glesbygderna.

Det är kanske ett litet tveksamt debattknep som handelsministern använder sig av i dag liksom tidigare, när han säger att socialdemokraternas

Fredagen den
2 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

krav på obligatoriska varuförsörjningsplaner innebär ett misstroende mot kommunalpolitikerna. Skall vi i linje med det resonemanget ta bort kravet på hur skolan skall se ut osv.? Det är väl i så fall också ett misstroende mot kommunalpolitikerna. Jag tycker att det är ett resonemang som man inte behöver föra i den här typen av debatt. Det gäller ju att få en likställighet landet över på detta område, så att de konsumenterna som bor i en, förlåt uttrycket, något förstockad borgerlig kommun med en besvärande borgerlig majoritet, som inte har känsla för det här – jag vågar påstå att det finns sådana exempel – inte skall behöva lida för det. Det är egentligen det det gäller. Det är alltså ett jämställdhetskrav. Jag kan peka på min egen kommun, även om jag inte vill påstå att den beteckning jag nyss gav gäller för Uppsala kommun, där det finns sådana tendenser, och det drabbar konsumenterna. En majoritet på låt oss säga 55 % av representationen i fullmäktige kan alltså undanröja möjligheten att de 45 % som säkert i hög grad representerar just de eftersatta konsumentgrupperna blir tillgodosedda i den form som vi menar är viktig på det här området. Men jag förstår att det i det här avsnittet inte blir någon ändring. Handelsministern har från sin ultraliberala utgångspunkt ingen förståelse för att det kan behövas likformiga regler för att åstadkomma en någorlunda acceptabel jämställdhet. Jag beklagar att handelsministern har låst sig på den punkten.

Det skulle vara värdefullt att ta upp en del av det som handelsministern sade om vem som skall avgöra hur produktionen skall styras, vilket innehåll man skall ge åt den produktion som vänder sig till konsumenterna. Här ifrån bänken upplevde jag handelsministerns uttalande så att handelsministern var ganska extrem på den punkten och menade att det är producenterna som helt skall styra produktionen. Jag menar – och det gör jag i hög grad på grund av min erfarenhet från den konsumentkooperativa rörelsen – att det behövs ett samspel mellan konsumenterna och producenterna för att få fram produkter som väl tillgodoser konsumenternas behov. Det måste ju ändå vara det viktiga i ett samhälle som vårt – att det är konsumenternas behov som tillgodoses genom den produktion som finns, representerad av olika företagsformer – jag vill gärna stryka under det eftersom jag tror att det är viktigt.

Jag tyckte att konsumenten försvann i det här sammanhanget. Och jag kan förstå att handelsministern nu på olika sätt strävar efter att i ökad grad tillgodose de krav som med ökad kraft reses från olika håll representerande producenterna. Det finns exempel på det under senare tid. Man tycks på producenthåll vara oroad över att konsumenterna genom samhällliga organ och sina egna organisationer i ökad grad skulle ges möjligheter att få en produktion som – jag sade det tidigare och upprepar det – är i linje med konsumenternas behov.

Är inte det en riktig linje, herr handelsminister, att det är konsumenternas behov som får styra produktionen? Vi har så många exempel på att producenter producerar sådant som ingen konsument rimligen har behov av men som man med förförisk reklam kan få människor att köpa och köpa över sin förmåga.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Handelsministern tog upp en fråga i debattens sista minuter – frågan om affärstiderna. Jag anser inte att det är lämpligt att debattera det nu, men jag kan inte låta bli att göra några kommentarer.

Det första skälet mot kortare affärstider skulle vara att dubbelarbetande föräldrar med småbarn skulle behöva den längre tiden. I affärstidsutredningens betänkande fanns det ett B-förslag om öppethållande på 6–7 timmar, och det måste ge tillräckliga marginaler för konsumenterna att handla på den tid som ligger utöver arbetstiden. Man skall väl inte föra sin tillvaro på det sättet att man lever helt ur hand i mun och inte kan klara sig några timmar utan att besöka en dagligvarubutik. Det finns ju kylskåp och frys och sådana nytillkomna inventarier i hemmet som underlättar.

Sedan till frågan om de deltidanställda: Det gäller inte bara de deltidanställda som står här på Åhrléns och som kanske ofta inte behöver kunna någonting om varorna. Fackhandeln har ju haft söndagsöppet också, och den kan inte hämta folk på gatan direkt för att klara servicen till kunderna – jag vill bara säga det.

Sedan har det sagts, både från de anställda och från annat håll, att blir det inte någon reglering från riksdagens sida så kommer man att sätta i gång med MBL-förhandlingar om öppettiderna inom handeln.

Handelsministern HADAR CARS:

Herr talman! Hans Alsén uppfattade uppenbarligen inte det jag sade i inledningen av mitt anförande: "Målet är att konsumentens önskemål skall styra produktionen av varor och tjänster och att konsumenten på ett enkelt och effektivt sätt skall kunna göra sig hörd och hävda sin rätt då problem uppstår." Det är alltså utgångspunkten för den liberala regeringens konsumentpolitik.

Vad jag betonade i slutet var att de åtgärder som stat och kommun har skyldighet att vidta för att förstärka konsumentens ställning – att förbättra informationen till konsumenten och se till att konsumenten kan få sin rätt gentemot distributören och producenten – inte får frånta producenten, företaget, skyldigheten att kommunicera med konsumenten så att just konsumentens önskningsom vad som skall tillverkas också blir avgörande för vad producenten tar fram. Om vi är överens på den punkten finns det heller ingen anledning till fortsatt polemik. Om vi skiljer oss i uppfattningarna på den punkten vore jag tacksam om herr Alsén ville meddela på vilket sätt vi skiljer oss.

När det gäller den av oss båda så genomdiskuterade frågan om de obligatoriska varuförsörjningsplanerna konstaterar jag att herr Alsén flyttar sitt misstroende från de kommunala politikerna till väljarna. Det är väljarna som inte har förstånd att välja de personer som till skillnad från de förstockade kommunalpolitiker som härskar i vissa kommuner skulle kunna genomföra de obligatoriska varuförsörjningsplaner som herr Alsén önskar.

Jag har alltså en större tilltro, inte bara till de kommunala politikerna,

Nr 80

Fredagen den
2 februari 1979

*Allmänpolitisk
debatt*

herr Alsén. Jag har också alldeles uppenbart en större tilltro till väljarna. Det måste jag konstatera med tillfredsställelse för mig själv och med beklagande med avseende på herr Alsén.

Herr Börjesson ville inte diskutera affärstiderna, och sedan gjorde han det. Han nämnde att enligt B-förslaget skulle man ge småbarnsföräldrar och andra några timmar då och då för att kunna handla. Det måste ge konsumenten tillräckliga möjligheter, sade herr Börjesson.

Det är också ett uttryck för den översåtsvilja som för en liberal – även om man på intet sätt vill beteckna sig som ultraliberal – framstår såsom mindre tillfredsställande. Det är alltså inte de enskilda människorna som genom sitt faktiska handlande kan tala om när de behöver handla, utan det kan herr Börjesson och några stycken till i en affärstidskommitté! De kan klara ut att de och de tiderna skall det vara öppet – det räcker. Sedan behöver inte konsumenten någonting annat. Herr Börjesson kan avgöra det för småbarnsföräldrar, för människor som arbetar på sjukhus, för skiftesarbetare i industrier och gruvor, osv. Han känner till vad de har för behov, och han kan avgöra det för dem. – Det tycker alltså inte vi.

De anställda i de söndagsöppna och kvällsöppna affärerna har säkerligen ett intresse av att värna om sin anställning. Även om dessa grupper är små i förhållande till Handelsanställdas förbund totalt, är jag övertygad om att herr Börjesson kommer att få höra samma sak av dem som herr Börjesson nu har fått höra av mig, om de får tillfälle att ge uttryck för sin mening. De kommer att uttrycka sin starka önskan att behålla sitt arbete.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! När jag nu hör handelsministern upprepa valda delar av sitt anförande är jag beredd att konstatera att vi inte alls ligger långt ifrån varandra när det gäller konsumentens rätt och möjligheter att vara den centrale när det gäller det som produceras för vederbörandes behov. Jag är glad att notera att jag kanske fäste större avseende vid det andra ledet av resonemanget än vad jag borde ha gjort och har därför att notera att vi i många stycken har samma värderingar.

Eftersom vi nu försöker stimulera varandra till att komplettera oss skulle jag värdesätta om handelsministern ville uttrycka någon synpunkt på de organiserade konsumenternas sätt att försöka lösa det här. Jag tänker då på de 1,9 miljoner människor här i landet som organiserat sig i en egen organisation, där man försöker ha den kommunikation mellan konsumenter och producer som handelsministern efter vad jag förstår sätter värde på. Det är konsumenter som förutom att tillvarata sina intressen via en intresseorganisation också upprätthåller såväl distribution som produktion för konsumenternas behov. Jag skulle vilja veta hur handelsministern ser på det – det framgick inte av det här anförandet, och jag har inte så ofta hört handelsministern uttala sig på den punkten. Om handelsministern är beredd att göra det denna fredagsmorgon skulle jag sätta värde på det.

Sedan kan vi fortsätta debatten om hur vi ser på kommunalpolitiker och deras möjligheter att förstå och ta konsekvenserna av de behov som jag

menar föreligger av obligatoriska varuförsörjningsplaner. Jag uttalade mig inte om väljarna – det är litet svårt att göra det i en sådan här fråga. Jag har deltagit i åtskilliga kommunala valrörelser. vågar jag påstå. Och jag har mycket sällan upplevt att politiker, i synnerhet på den borgerliga kanten, tagit upp de här frågorna med väljarna. Jag har sett väldigt litet av det i den kommunala debatten. De väljare som sagt ja till borgerliga politiker av olika kulörer har säkert sällan i det sammanhanget tänkt igenom hur man från de borgerliga partiernas sida ställer sig just till den här speciella frågan.

Vad jag har talat om och vad jag avsåg när jag gjorde mina procentuella värderingar om förhållandena i kommunerna var alltså den kommunala representationen som den ter sig i fullmäktigeförsamlingar och icke i valmanskåren. Jag anser att det är värdefullt att få göra det förtydligandet.

Handelsministern HADAR CARL:

Herr talman! Jag konstaterar att det i fråga om varuförsörjningsplanerna alltså finns en skillnad – och det var inte oväntat – mellan herr Alsén och mig. Herr Alsén sade förut att det är de kommunala politikerna i vissa kommuner som inte har förstånd att göra det som herr Alsén tycker att de skulle göra, och nu fråntar han väljarna deras ansvar. Jag anser inte att man kan göra det, utan det är väl ändå så att de kommunala politikerna är utsedda av väljarna. Enligt herr Alsén skulle väljarna tydligen ha utsett personer som är så förstokade att de inte har förstånd att på bästa sätt ta till vara väljarnas intressen. Jag har alltså den uppfattningen att man skall ha respekt för de personer som väljarna, som jag också har respekt för, har utsett. Om i en kommun dessa personer konstaterar att det inte finns behov av en varuförsörjningsplan, därför att varuförsörjningen är så välordnad eller därför att man av andra skäl har klart för sig hur man vill ha den utbyggd och hur det skall vara i framtiden, då anser jag att man skall ge de kommunala politikerna friheten att avstå från att för sakens skull göra ett arbete som tar tid och kräver pengar och som endast är – som jag fattar det – uttryck för en byråkratisk vilja att allt skall vara lika överallt.

När det gäller herr Alséns första fråga till mig, nämligen om min syn på, som jag tror mig förstå att han menade, konsumentkooperationen, så vill jag säga att jag, som varit medlem av konsumentkooperationen sedan jag var 16–17 år, dvs. de senaste 30 åren av mitt liv, har mycket stor respekt för det sätt på vilket konsumentkooperationen bedriver sin verksamhet. Kooperationen har i många fall lyckats genomföra samspel mellan konsument och producent som jag anser är mycket bra och som jag skulle vilja se på andra håll. Jag vill därmed inte säga att den i alla avseenden har varit perfekt. Jag tror inte att herr Alsén heller vill göra det. Men den är ett värdefullt och viktigt led i den svenska tillverkningen och konsumtionen och i relationen mellan tillverkare och konsument.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag börjar bli riktigt glad över att jag av en tillfällighet hamnade i kammaren vid den här tidpunkten och att jag fick åhöra handelsministern i olika repriser; de senare sätter jag stort värde på.

Jag vill gärna säga till handelsministern, när han uttalar sitt omdöme om Kooperationen, att jag är starkt medveten om att den liksom allt mänskligt i detta samhälle har sina brister.

När det sedan gäller kommunalpolitikernas beteende eller de människor som sitter i denna kammare, möjligen också i regeringen, så arbetar vi självfallet på att komma till rätta med de brister som finns.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om doping inom idrotten

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Hans Alséns* (s) den 19 december anmälda interpellation, 1978/79:120, och anförde:

Herr talman! Hans Alsén har frågat mig om regeringen avser att i någon form ingripa i idrottsrörelsens handläggning av dopingproblemen – främst nyttjandet av kraftupbyggande hormoner, s. k. anabola steroider.

Jag vill först framhålla att regeringen ser mycket allvarligt på det växande bruket av dopingmedel, särskilt anabola steroider.

I medvetande om problemets vikt har den svenska idrottsrörelsen seriöst tagit upp frågan. Även i andra länder har dopingproblemen och följderna av dopingbruk uppmärksamrats. Förslag till åtgärder har börjat ta form. Man är på många håll medveten om att en effektiv lösning av dopingproblemen kräver bred internationell samverkan.

Av det sagda framgår att jag anser att idrottsrörelsen också såsom en internationell företeelse bör ha det huvudsakliga ansvaret för att lösa dopingproblemen. Detta utesluter självfallet inte att samhället tar sin del av ansvaret. Idrottsrörelsen behöver samhällets stöd för att åtgärder mot missbruket skall bli framgångsrika. Detta gäller t. ex. resurser för forskning kring dopingbrukets konsekvenser och förekomst samt för analys av dopingprov. Samhället kan också bidra med informationsåtgärder mot dopingbruket.

Det finns enligt min mening inga skäl för regeringen att ingripa i idrottsrörelsens handläggning av dopingproblemen. Vår strävan bör vara att ge idrottsrörelsen fortsatt stöd i dess arbete med att lösa denna viktiga uppgift.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Vi riksdagsledamöter har till god vana att artigt tacka vederbörande statsråd för svaret, även om vi mera sällan har anledning att känna oss helt tillfredsställda med svarets innehåll.

När jag nu tackar jordbruksministern för hans interpellationssvar, så gör jag det – jag vill gärna säga det – med ärlig och uppriktig uppskattning av innehållet. Det är angenämt att ibland få uttrycka sig så.

Jag ser i svaret ett klarläggande principuttalande av stor vikt. Jag tänker då på avslutningen, där jordbruksministern säger: "Det finns enligt min mening inga skäl för regeringen att ingripa i idrottsrörelsens handläggning av dopingproblemen. Vår strävan bör vara att ge idrottsrörelsen fortsatt stöd i dess arbete med att lösa denna viktiga uppgift."

Jordbruksministern ger mig därmed helt rätt i att idrottsrörelsen – som en fri och självständig folkrörelse – har att ansvara för handläggningen av sina dopingproblem, givetvis på samma ansvarsfulla sätt som man handlägger övriga frågor.

Bakgrunden till min interpellation var vissa uttalanden av folkpartiregeringens nytillträdde konsult – om jag får uttrycka mig så – för idrottsfrågor. Mot bakgrund av det nu föreliggande svaret har jag ingen anledning att orda mera om detta.

Det känns däremot angeläget, herr talman, att med skärpa understryka det allvarliga i de dopingproblem som existerar på vissa håll inom idrotten. Jag tycker att det är viktigt att säga att det är på *vissa* håll inom idrotten – detta är ju ingen allmän företeelse inom idrottsvärlden. För att komma till rätta med dessa missförhållanden krävs betydande insatser, såväl förebyggande som kontrollerande.

Jag vill peka på det stora ansvar som idrottsledarna har i detta sammanhang, framför allt gentemot den unga generationen inom idrotten, men självfallet också gentemot idrottsutövare över huvud taget. Ledaransvaret är mycket stort på detta område. Det finns tyvärr vissa tecken som tyder på att också unga människor, i ungdomligt oförstånd och i strävan efter idrottsliga framgångar, ger sig hän åt ett missbruk på detta område – och det är oerhört allvarligt.

Jordbruksministern och jag är nu helt överens om att det är idrottsrörelsen som bär ansvaret för denna frågas vidare handläggning. Idrottens företrädare har också i praktiken visat att de inser frågans allvar och är beredda att ta sitt ansvar.

Jag har framför mig en samling minnesanteckningar från ett möte den 18 december 1978 med Riksidrottsförbundets (RF) arbetsgrupp för dessa frågars hantering. Där klarläggs i olika punkter de insatser som pågår och de som man planerar på olika områden. Det är en ganska betydande aktivitet på gång. Det gäller också – och det är glädjande – det internationella samarbetet, vilket inte är minst viktigt. De nordiska förbunden har kommit i gång bra och har utvecklat sitt samarbete på ett föredömligt sätt.

RF:s arbetsgrupp arbetar på att åstadkomma ett handlingsprogram i dopingfrågor inom idrotten. Programmet skall föreläggas riksidrottsmötet i år. Men självfallet är det så, som jordbruksministern säger, att det här krävs medverkan från samhället i olika former. Jag vill då notera och gärna till protokollet än en gång läsa in det som jordbruksministern säger i sitt svar: "Idrottsrörelsen behöver samhällets stöd för att åtgärder mot missbruket

*Om åtgärder mot
gränsöverskridande
miljöföroreningar*

skall bli framgångsrika. Detta gäller t.ex. resurser för forskning kring dopingbrukets konsekvenser och förekomst samt för analys av dopingprov. Samhället kan också bidra med informationsåtgärder mot dopingbruket.”

Jag tycker det är riktigt och värdefullt att stryka under detta. Och låt mig bara avsluta med en liten fråga till jordbruksministern: Kan man tänka sig att samhället – genom jordbruksdepartementet då i första hand – kommer att generöst medverka för att ge det här stödet? Jag tror att det kommer. Även om idrottsrörelsen ju på många sätt har ledare som praktiskt taget över hela linjen ställer upp oavlönat och ideellt, så är det många kostnader förknippade med detta. Kan man förvänta sig en generös behandling av de kostnadsposterna från regeringens sida?

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag har helt nyligen tagit del av redogörelser för de åtgärder som idrottsrörelsen själv ämnar vidta och av det handlingsprogram man söker få fram för att komma till rätta med dopingproblemen, och jag sätter stort värde på det.

När det sedan gäller samhällets stöd till idrottsrörelsen för att möta dopingmissbruket, så kan det ske genom en ökad kontroll av preparatförskrivning, och det är en uppgift för de hälsovårdande myndigheterna.

Det förekommer, som vi vet, också införsel av dopingpreparat från andra länder, utan registrering i Sverige, och sådan smuggling av preparat kan självfallet vara mycket svår att komma till rätta med. Men där har de kontrollerande organen i samhället en huvuduppgift, och de bör självfallet samarbeta med idrottsrörelsen för att komma till rätta med hanteringen.

De hälsovårdande myndigheterna kan även ta ett ansvar för en utökad kontroll- och diagnosverksamhet när det gäller förekomsten och användandet av dopingpreparat t. ex. i samband med hälsokontroller. Vidare kan samhället på olika sätt i samråd med idrottsrörelsen medverka till en utökad kontroll av dopingpreparatens förekomst, exempelvis i samband med tävlingar och träning.

Jag vill med glädje notera, herr talman, att vi här är helt överens om att det måste ske ett samarbete och en samverkan mellan å ena sidan samhällets hälsovårdande och kontrollerande organ och å andra sidan idrottsrörelsen själv.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder mot gränsöverskridande miljöföroreningar

Jordbruksministern ERIC ENLUND erhöll ordet för att besvara *Erik Hovhammars* (m) den 11 januari anmälda interpellation, 1978/79:125, och anförde:

Herr talman! Erik Hovhammar har frågat mig om jag är beredd att avkräva de övriga europeiska staterna ett besked om att dessa omedelbart ämnar ta itu

med källorna till den allvarliga miljöförstöringen i Sverige.

Vad beträffar regeringens syn på försurningsproblematiken och de åtgärder som har vidtagits för att minska utsläppen av svaveldioxid i Sverige vill jag hänvisa till det svar som jag lämnade här i kammaren den 7 december 1978 på en fråga i detta ämne av Georg Pettersson.

När det gäller försurningsproblemens internationella aspekter vill jag framhålla att jag helt delar Erik Hovhammars bedömning att en minskning av svaveldioxidutsläppen i såväl Väst- som Östeuropa är nödvändig för att komma till rätta med de allvarliga problemen i Sverige och Norge.

Från svensk sida har vi bl. a. med hänvisning till den aktuella deklara- tionen från FN:s miljövärdskonferens i Stockholm tagit upp den långväga spridningen av luftföroreningar i olika sammanhang. Av särskilt intresse f. n. är de förhandlingar som pågår inom ramen för miljösamarbetet inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE).

Den långväga transporten av luftföroreningar har här tagits upp i förberedelsearbetet inför ett till hösten 1979 planerat miljövärdsmöte på hög politisk nivå. Från svensk sida har vi mycket aktivt deltagit i förberedelse- arbetet inför detta möte. Den svenska linjen har därvid varit att en europeisk konvention som kan minska svavelutsläppen bör komma till stånd. De europeiska ländernas vilja att i dessa förhandlingar acceptera de nordiska ländernas krav på konkreta åtgärder för att minska utsläppen av luftförore- ningar kommer att visa i vad mån man är beredd att leva upp till de åtaganden man gjorde vid Stockholmskonferensen.

Den svenska regeringen kommer självfallet också i fortsättningen att på alla sätt arbeta för att internationella åtgärder för att minska försurningspro- blemen skall komma till stånd.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation och för den positiva syn på ärendet som det andades.

Jag förstår att regeringen har observerat försurningens effekter när det gäller våra sjöar och vattendrag och också vidtagit en hel del åtgärder. Nu är det emellertid något mycket allvarligare än bara försurning av ytvattnet, och det har gjort försurningsproblemen så akuta, att de yttersta kraftansträng- ningar måste vidtas för att skapa förståelse hos de stater som exporterar försurningen till oss. Nu är det vårt dricksvatten som börjar försuras. Ännu är det endast vissa delar av vårt land som har drabbats, men inom ett varierande antal år, beroende på markens buffringsförmåga, kommer allt fler att drabbas. Försurningen i Västsverige, som vi fick uppgifter om för en tid sedan, är en alarmklocka, som varnar för ett allvarligt hot mot vår folkhälsa.

Nu senast har det kommit ett meddelande om att Ljungskile i Bohuslän har ett dricksvatten med ett pH-värde under de tillåtna gränserna. Det är emellertid inte nog med detta! När grundvattnet försuras fälls nämligen tungmetaller i marken ut i vattnet. En utfällning sker också i de rör, genom vilka det sura grundvattnet pumpas. Sålunda innehåller dricksvattnet i Ljungskile för höga halter av mangan och järn, och det är allvarligt.

*Om åtgärder mot
gränsöverskridande
miljöföroreningar*

Vi befinner oss alltså i en extrem situation, vågar jag påstå, och vi måste därför vidta en extrem aktivitet på det internationella området. För varje dag som går ökar riskerna för hälsovådligt dricksvatten.

Vi kan inte acceptera denna smygande förgiftning av det livsviktiga grundvattnet. Det gäller här något mycket mer och viktigare än fisk- och djurlivet i sjöarna. Det är allvarligt i och för sig, och det har påpekats i många debatter – jordbruksministern hänvisade till det svar han gav här i december. Men detta är en ny infallsvinkel, något ännu allvarligare. Därför hoppas jag att jordbruksministern snarast låter utreda vilka åtgärder vi själva här i landet kan vidta, exempelvis rening av dricksvattnet genom inblandning av kolsyra eller kiselsyra. De kommuner, vars dricksvatten redan nu är hotat, bör också få statsbidrag för dyrbara reningsåtgärder av dricksvattnet. Och detta brådskar, herr statsråd.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka det allvar med vilket regeringen ser på den fortlöpande försurningen av våra marker och vattendrag. De uppgifter som Erik Hovhammar lämnade här nyss understryker ytterligare hur pass allvarligt problemet är. Men det är också helt klart att, eftersom en avsevärd del av utsläppen sker bl. a. på kontinenten, det är nödvändigt med ett internationellt samarbete. Den svenska regeringen har under hela 1970-talet arbetat för att få till stånd ett minskat svavelutsläpp i Europa.

För att ytterligare understryka vikten av att intensifiera arbetet, tillsatte regeringen i januari 1978 en särskild kommitté, med uppgift att samordna det svenska förberedelsearbetet inför behandlingen av luftföroreningsproblemen i olika internationella organ. Arbetet i kommittén har kommit att koncentreras på förberedelserna inför det till hösten 1979 planerade miljövärdsmötet, som jag nämnde i mitt svar. Jag kan därvid säga att regeringen i går beslöt att ge kommittén tilläggsdirektiv att också svara för förberedelsearbete rörande andra ämnen, som kan komma att tas upp på det planerade miljövärdsmötet.

Detta understryker enligt min uppfattning ytterligare regeringens vilja att genom ett kraftfullt internationellt agerande försöka komma till rätta med dessa frågor.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag noterar med stor tillfredsställelse vad jordbruksministern här har uttalat liksom att jordbruksministern även konfirmerade vad regeringen tidigare har gjort på det här området.

Det kom som en chock, när vi strax före jul fick besked om grundvattensförsurningen i områdena kring Stenungsund. Vattnet i vissa grundvattensbrunnar där visade ett pH-värde på 3,8. Värden under 4,5 bedöms som direkt hälsofarliga. Det har gått så långt att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län nu har beslutat att göra en omfattande inventering av vattentäkterna i Stenungsund och i Kungälv.

Jag vill mot den bakgrunden fråga om jordbruksministern ställer sig positiv till att låta utreda vilka åtgärder vi kan vidta själva här i Sverige för att få ett bättre dricksvatten. En åtgärd som skulle kunna prövas är att tillsätta kolsyra eller kiselsyra i vattnet. Detta är delvis en ny infallsvinkel i den här debatten, men det anknyter till de akuta förhållandena på västkusten.

Jag skulle vidare vilja fråga om statsrådet är positiv till att de kommuner, vilkas dricksvatten nu visat sig vara så undermåligt, kan påräkna erforderligt statsbidrag för att åstadkomma en bättre kvalitet på vattnet.

Jordbruksministern ERIC ENLUND:

Herr talman! Vi har fått en framställning om bidrag från länsstyrelsen. Den har ännu inte behandlats, men självfallet ser jag det så att vi måste göra allt för att försöka komma till rätta med dessa mycket svåra problem så snart som möjligt.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka även för detta kompletterande svar, och jag hoppas att man med allvar ser på denna ytterst väsentliga fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 1 februari

1978/79:138 av *Karl Erik Olsson* (c) till jordbruksministern om hälsoriskerna vid användning av fenoxisyror:

Frågan om användningen av olika kemiska medel i vårt samhälle blir under kommande år en av de stora samhällsfrågorna. Anledningen är främst oroande rapporter om olika ämnens skadlighet, om cancerframkallande egenskaper – kort sagt hälsorisker på kort och lång sikt.

Det var i samband med det jordbrukspolitiska beslutet 1967 som giftanvändningen satte i gång på allvar. Kraven på effektivisering av jordbruksproduktionen skärptes av den dåvarande socialdemokratiska regeringen. Syftet var att öka produktionen per enhet, möjliggöra en kraftig minskning av åkerarealen och av antalet sysselsatta i jordbruket och därigenom ge utrymme för sänkta priser både till producenter och till konsumenter. Med i bilden fanns en omfattande propaganda för en ökad användning av bl. a. olika kemiska bekämpningsmedel. Av staten anställda forskare och rådgivare arbetade energiskt för att få jordbrukarna att utnyttja de nya hjälpmedlen. Bland de kemiska bekämpningsmedel som använts i stor omfattning märks

Fredagen den
2 februari 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

olika typer av fenoxisyror.

Under senare år har larmrapporter om olika biociders farlighet redovisats. Sedan 1977 har exempelvis fenoxisyran 2-4-5-T förbjudits, eftersom det bevisats att en i detta preparat ingående "förorening" – dioxin – är starkt cancerframkallande.

Misstanken har emellertid samtidigt länge funnits att också fenoxisyror i sig har cancerframkallande egenskaper. Hittills har emellertid statsmakterna och kontrollorgan inte funnit anledning att vidta åtgärder mot "de rena fenoxisyrorerna", exempelvis 2-4-D och MCPA.

Nyligen offentliggjordes forskningsresultat som dock ställer fenoxisyrorna i en ny dager. Den engelskspråkiga medicinska facktidskriften Lancet redovisar i sitt novembernummer 1978 att ett vanligt förekommande läkemedel som innehåller fenoxisyror, s. k. klofibrater, misstänks ha cancerframkallande egenskaper. Det som är anmärkningsvärt är att det finns en klar "överdödlighet" i cancer hos den grupp som ätit klofibrater, jämfört med den kontrollgrupp som inte använt medicinen. Enligt Lancet är överdödligheten i cancer 38 %. Framför allt var det fråga om en cancerökning i matsmältningsorganen: magsäck, tarmar, lever, gallvägar. Dessutom har preparatet visat sig överksamt för att förebygga allvarliga hjärt- och kärlsjukdomar. Undersökningen redovisas också i veckans nummer av Läkartidningen, nr 5 år 1979.

Västtyskland har nyligen, den 15 januari 1979, förbjudit användningen av klofibrater som läkemedel. Socialstyrelsen i Sverige överväger samma sak.

Dessa forskningsresultat är emellertid också intressanta för den pågående diskussionen om gifthanvändning, eftersom klofibrat är en "ren fenoxisyra". Det är svårt att avfärda dessa forskningsresultat, eftersom det rör sig om en mycket omfattande studie. Undersökningen omfattade totalt 10 627 människor och utfördes i Edinburgh, Prag och Budapest.

Enligt min uppfattning bör forskningsresultaten snarast få till resultat att det aktuella läkemedlet avregistreras och förbjuds, samt att patienter som ätit preparatet under längre tid erbjuds återkommande hälsokontroller. Jag utgår från att socialstyrelsen snarast fattar detta beslut.

Dessutom måste beskedet att fenoxisyror misstänks vara cancerframkallande leda till åtgärder i samband med biocider. Lika väl som forskningsresultaten inger oro hos de människor som använt vissa läkemedel innehållande fenoxisyror skapas nu en mycket allvarlig oro bland dem som kommit i kontakt med samma ämne i växtbekämpningsmedel. Det gäller framför allt jordbrukare och personer sysselsatta med bekämpning i jord- och skogsbruk. Det är angeläget att frågan om de eventuella effekterna av dessa preparat blir föremål för skyndsamt undersökning. Skulle det visa sig att fenoxisyror, som ingår i våra vanligaste kemiska bekämpningsmedel, är cancerframkallande, måste naturligtvis dessa preparat förbjudas och de människor som handskats med preparaten erbjudas omedelbara och återkommande hälsokontroller.

Riskmomentet för livsmedelskonsumenten måste naturligtvis också bedömas. Det är självklart att man kan acceptera mer restprodukter i växterna av

bekämpningsmedel som bedöms relativt ofarliga än av sådana som är exempelvis cancerframkallande.

Med hänvisning till det anförda vill jag till jordbruksministern ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att lämna en utförlig redogörelse för regeringens och ansvariga myndigheters uppfattning i frågan om hälsorisker vid användningen av fenoxisyror?

Vilka åtgärder avser regeringen vidta med anledning av de för många människor oroande rapporterna om bekämpningsmedels skadlighet?

1978/79:139 av *Bertil Jonasson* (c) till kommunikationsministern om timmertransporterna i Värmland:

Billerud-Uddeholm AB, BUAB, har stora skogsarealer i Värmland. Från dessa och också från privata skogsföretag går stora timmertransporter. En stor del av det avverkade timret har hittills fraktats på järnväg från Hagfors till Skoghall på NKLJ-banan. I Skoghall har Billerud-Uddeholm såg och massafabrik och i Gruvön, några mil därifrån, har bolaget såg och massafabrik. NKLJ-banan ägs av Uddeholm AB och befraktas endast med timmer och annat gods.

Billerud-Uddeholm AB har nu aviserat en övergång från järnväg till landsväg. Alla timmertransporter skulle alltså i fortsättningen gå på landsväg.

De landsvägar som i så fall skulle beröras är främst väg 62, Stöllet-Deje-Karlstad, och väg 240, Hagfors-Molkom-Väse. Dessa vägar är redan i dag livligt trafikerade. De är dessutom smala och krokiga och inte alls dimensionerade för tunga timmertransporter. Värst utsatt är sträckan förbi Forshaga på väg 62.

En överföring av tunga timmertransporter från järnväg till landsväg kan leda till många problem. Trafiksäkerheten på de berörda vägarna kommer i större fara. Då vägsträckningarna också går genom flera mindre och medelstora orter, kan befolkningen där utsättas för stora trafikfaror och också för miljö- och bullerproblem. Slitaget på vägarna kommer att öka avsevärt. Det är dessutom, enligt min uppfattning, slöseri med energi att föra över tung trafik av detta slag från befintlig järnväg till landsväg. Inget tyder emellertid i dag på att bolaget avser att ändra sitt beslut.

Under den debatt som kommit i gång kring den aviserade övergången har man från flera håll pekat på behovet av förbättringar av de berörda vägsträckorna. Röster har också höjts för ett förstatligande av NKLJ-banan.

Värmlandsdelegationen har, mot bakgrund av det besvärliga sysselsättningsläget i Värmland, tagit fram flera vägförbättringsobjekt som skulle kunna genomföras som beredskapsarbeten. De vägar som nämns här i interpellationen finns också upptagna som tänkbara beredskapsobjekt. Planeringen ligger väl framme härvidlag, och möjligheterna att snabbt sätta i gång beredskapsarbeten är goda.

Nr 80

Fredagen den
2 februari 1979

*Anmälan av inter-
pellationer*

Mot bakgrund av vad som anförts i interpellationen hemställer jag om kammarens tillstånd att till kommunikationsministern Anitha Bondestam få ställa följande frågor:

1. Vilken uppfattning har kommunikationsministern om den aviserade övergången från järnväg till landsväg för timmertransporter?
2. Vad avser kommunikationsministern att vidta för åtgärder i händelse av att den aviserade övergången verkställs?
3. Är kommunikationsministern beredd att medverka till förbättringar av de vägar som berörts?

§ 9 Kammaren åtskildes kl. 10.17.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert